HE 146/2021 vp

Liikenteen digitalisoinnista kestävää kasvua ja kilpailukykyä Suomelle

Liikenteenohjausyhtiö Fintraffic Oy kiittää valtiovarainvaliokunnan liikennejaostoa mahdollisuudesta esittää näkemyksensä valtion talousarviosta vuodelle 2022. Fintraffic kiinnittää liikennejaoston huomiota seuraaviin päänäkökohtiin:

I. Liikenteen ja logistiikan kustannukset ovat 13% Suomen BKT:sta ja liikenne tuottaa 20% Suomen päästöistä.

II. Liikenteen digitalisaation avulla parannetaan liikenteen turvallisuutta, alennetaan päästöjä, pienennetään kustannuksia, parannetaan asiakkaiden palveluita sekä luodaan Suomessa toimiville yrityksille uusia markkinoita ja vientimahdollisuuksia. Samalla voidaan kiihdyttää yksityisiä investointeja sekä luoda työpaikkoja. Liikenteen digitalisaatioaste tulee nähdä keskeisenä keinona Suomen vihreässä siirtymässä.

III. Jotta Suomi voi tehostaa digitalisaation ja Fintrafficin tuottamien palveluiden avulla liikennejärjestelmäänsä, parantaa kilpailukykyään ja nopeuttaa liikenteen päästöjen alenemista, talousarviossa vuodelle 2022 tulee varmistaa seuraavat toimenpiteet ja niiden rahoitus:

- Uudenlaiset liikkumispalvelut (MaaS-palvelut, ensimmäisten ja viimeisten kilometrien liikkumisratkaisut, autonomiset ajoneuvot), sujuvat matkaketjut ja tehokas logistiikka tarvitsevat toimiakseen ehyen digitaalisen infrastruktuurin ja toimivat yhteistyön käytännöt. Suomen tulee toimia liikenteessä reilun datatalouden markkinakäytäntöjen luojana ja edistäjänä. Tämä tarkoittaa, että alan toimijat ottavat nopeasti ja laaja-alaisesti käyttöön liikennealan yhteiset pelisäännöt ja käytännöt, jotta dataa voidaan käyttää ristiin infrastruktuurin, ajoneuvojen, palvelutuottajien ja loppukäyttäjien välillä. Vuoden 2022 talousarviossa ja julkisen talouden suunnitelmassa ei ole varattu rahoitusta liikenteen digitalisaation edistämiseen. Jotta liikenteen digitalisaatioasteen edistäminen etenee Liikenne 12 -suunnitelman ja globaalin kehityksen mukaisesti, Fintraffic esittää liikenteen ekosysteemityön ja tietopalveluiden rahoitukseen 3 miljoonaa euroa vuodelle 2022.

- Fintrafficin taloustilanne ei mahdollista maan hallitusohjelman, valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman ja yhtiön omistajastrategian mukaista toimintaa lähivuosina. Yhtiö on tehostanut toimintaansa vuoden 2019 alusta lähtien lähes 25 miljoonaa euroa ja on hyvässä vauhdissa sille asetetun 30 miljoonan euron kumulatiivisen tehostamistavoitteen saavuttamisessa. Yhtiö on toteuttanut Väyläviraston kanssa sovitusti merkittäviä korjaus- ja kehitysinvestointeja liikenteen turvallisuuden, varautumisen ja tehokkuuden parantamiseksi. Tehdyt investoinnit kasvattavat tulevina vuosina poistoja. Väyläviraston palvelusopimukselle valtion talousarviossa määritelty enimmäistaso ei enää 2022 alkaen riitä kattamaan poistojen nousua ja strategian toteuttamisen vaatimia menoja ja yhtiö joutuu käynnistämään merkittävät sopeuttamistoimet. Asiaan tulisi löytää mahdollisimman nopeasti ratkaisu VM:n, LVM:n ja Väyläviraston kesken, jotta yhtiön voi toteuttaa sille asetettua omistajastrategiaa.

HE 146/2021 vp

Digitalisaatio edellytys turvallisen, kestävän ja oikeudenmukaisen liikennejärjestelmän rakentamiselle

Fintraffic pitää liikennejärjestelmän digitalisaatioasteen nostamista ja tiedonvälityskyvyn parantamista sekä välttämättömänä että suurena mahdollisuutena. Luomalla digitalisaation avulla edellytykset palvelukehitykselle on mahdollista vaikuttaa siihen, kuinka yksityisautokeskeinen liikennejärjestelmä on ja kuinka tehokkaasti logistiset ketjut toimivat.

Henkilöautoilun markkinaosuuden (henkilöliikenteen km) aleneminen uusien liikennepalveluiden ansiosta nykyisestä 85 prosentista 80 prosenttiin alentaisi liikenteen päästöjä 300 000 co2 tonnia. Samalla kotitalouksien autoilukustannukset vähenisivät 350 miljoonaa euroa. Jos kotitalouksien autoilusta säästyvistä kuluista puolet eli 175 miljoonaa euroa ohjautuisi henkilöliikenteen yritysten tuottamiin palveluihin, tämä tarkoittaisi jopa 1000 uuden työpaikan syntymistä alan yrityksiin. Tavaralogistiikan ketjun tehostuminen digitalisaation avulla prosentilla alentaisi kuljetusten päästöjä 44 000 co2 tonnia ja vähentäisi yritysten logistiikkakustannuksia 275 miljoonalla eurolla.

Fintraffic vauhdittaa yllä kuvattua kehitystä kahdella keskeisellä keinolla:

1. Liikenteen ekosysteemin rakentaminen

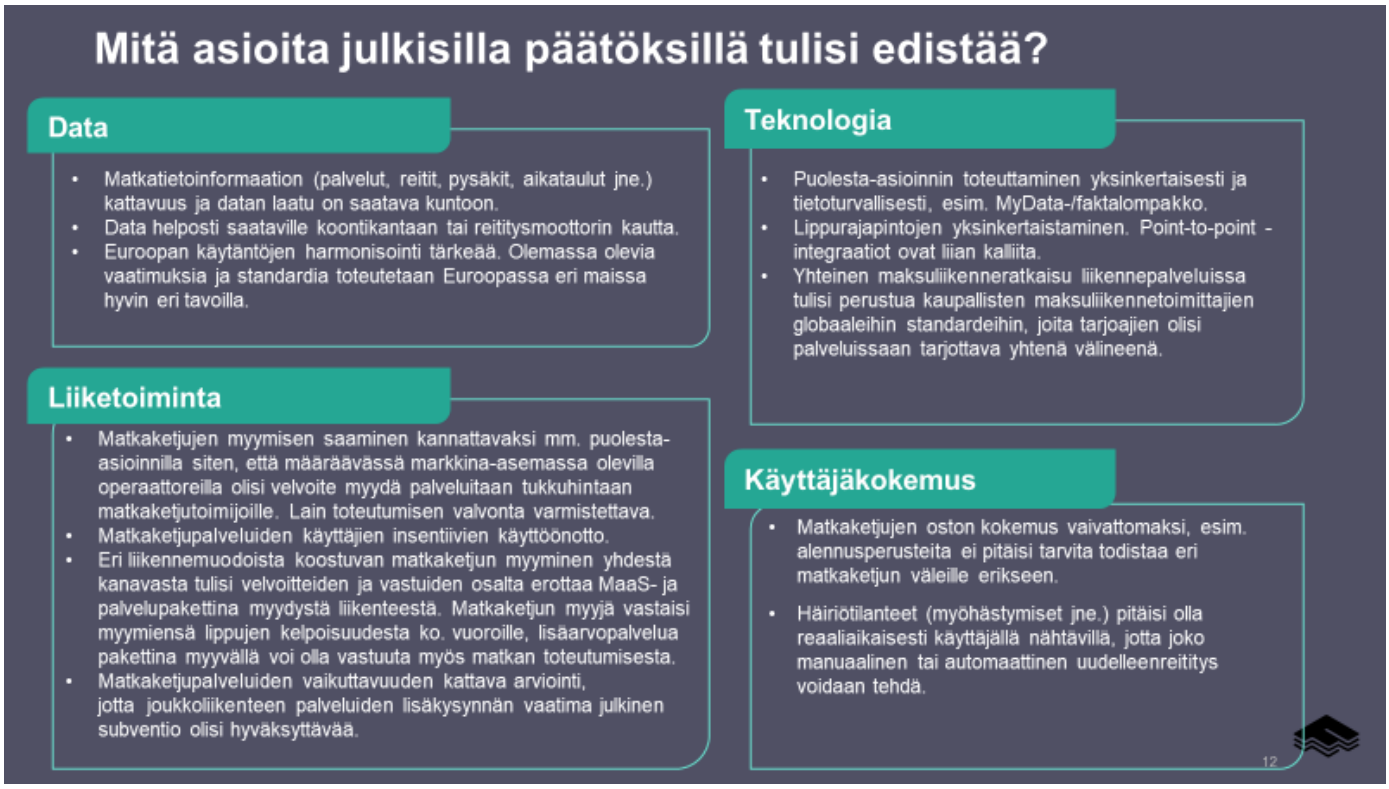
Tulevaisuuden liikennejärjestelmä tarvitsee koko alan yhteistyötä, jotta liikenteen palvelut kehittyvät Suomessa vähintään samaa vauhtia kuin maailman kärkimaissa. Laaja joukko liikennealan toimijoita on Fintrafficin kutsusta aloittanut yhdessä dataan pohjautuvan liikenteen ekosysteemin rakentamisen. Mukaan on tähän mennessä (17.10.2021) liittynyt jo 120 organisaatiota.

Fintrafficin koordinoiman liikenteen dataekosysteemin tavoitteena on luoda avoimiin rajapintoihin perustuvaa yhteentoimivuutta (interoperability) sekä määrittää ja ottaa käyttöön avoimia käytänteitä (hyödyntäen kansainvälisiä standardeja). Erityisen tärkeää on saada alalla laajasti käyttöön sääntökirja ja yhteiset pelisäännöt reilun datatalouden edistämiseksi. Vapaaehtoiseen yhteistyöhön pohjautuva ekosysteemi antaa konkreettisen pohjan toteuttaa Liikenne 12 -suunnitelman toimeenpanoa yhteistyössä viranomaisten ja yritysten kesken ja luoda näin parempia palveluita henkilöliikenteeseen ja tavaralogistiikkaan. Fintraffic tarjoaa ekosysteemille hallintopalveluiden lisäksi ns. digitaalisen perusinfrastruktuuriin rinnastettavia palveluita, joiden tehtävänä on varmistaa liikenteen tilannetiedon ja liikennepalveluita koskevan tiedon kattavuus, laatu ja rajapintojen toimivuus.

Suomessa on toimiva pohjarakenne valtakunnallisen liikenne- ja matkatiedon hyödyntämiselle, mutta monessa suhteessa kokonaisarkkitehtuuri, kannustimet ja liiketoimintamallit, datan laatu ja saatavuus kaipaavat merkittävää kehittämistä tavoitetilan saavuttamiseksi. Tarvitaan muun muassa datan ja teknisen alustan rakentamisen lisäksi yhteisiä rakenteita ja standardeja, uusia investointiratkaisuja, digitaalisen liiketoiminnan peruspalveluita (esim. kapasiteetti-, aikataulu-, sijaintidata sekä tunnistautuminen), yhteistyön sopimusrakenteita ja riittävää ekosysteemin koordinaatiota ja hankekehitystyötä.

Fintraffic ehdottaa, että Liikenne 12 -suunnitelman mukaisia ja liikennealan ekosysteemityötä merkittävästi tukevia liikenne- ja matkatiedon kehittämispaketteja rahoitettaisiin talousarviosta. Lisäksi julkisen vallan päätöksillä tulisi edistää seuraavassa kuvassa esitettyjä osa-alueita:

HE 146/2021 vp

2. Liikenteenohjauspalveluiden kehittäminen

Fintraffic tuottaa liikenteenohjauspalveluita tie-, meri- ja raideliikenteelle sekä lennonvarmistuspalveluita lentoliikenteelle. Tavoitteena on se, että palvelut varmistavat liikenteen turvallisuuden, ovat toimintavarmoja ja tehokkaita sekä edistävät täysimääräisesti liikenteen sujuvuutta ja päästöjen vähentämistä. Tämän saavuttaminen edellyttää muun muassa liikenteenohjauksen operointimallin kehittämistä, digitalisaatioasteen nostamista ja automaatioasteen kasvattamista.

Fintrafficin tavoitteena on liikenteenohjauspalveluiden ja yhteistyökumppaneiden avulla rakentaa Suomen liikennejärjestelmästä mahdollisimman tarkka, reaaliaikainen tilannekuva, joka tukee vahvasti yllä kuvattuja liikennejärjestelmän digitalisaatioasteen nostamisesta kuvattuja hyötyjä. Tällä hetkellä tavoitetta hidastaa merkittävästi osassa liikennemuodoissa oleva suuri korjausvelka liikenteenohjaukseen ja infrastruktuuriin liittyvissä tietojärjestelmissä. Korjausvelka näkyy tällä hetkellä käytännössä muun muassa rautatieliikenteen turvallisuuspoikkeamina, häiriöinä ja puutteellisena kykynä tuottaa palveluoperaattoreille ja matkustajille korkeatasoista informaatiota. Liikenteenohjauksen järjestelmien uudistaminen edellyttää Fintrafficin rahoituksen varmistamista.

Fintraffic pitää hyvänä, että talousarviossa Digirata-hankkeen kehitys- ja verifiointivaiheelle myönnetty rahoitus mahdollistaa koko Suomen kattavan junaliikenteen järjestelmäuudistuksen huolellisen suunnittelun sekä laadukkaan pilottiradan toteutuksen. Vuoden 2022 budjetti on suunnitellun mukainen kehitys- ja verifiointivaiheelle ja vastaa hankkeen tarpeita.

HE 146/2021 vp

Jatkossa on erityisen tärkeää varmistaa valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman mukaisesti Digirata-hankkeen rahoitus yli vaalikausien, jotta sujuva toteutus voidaan varmistaa. Digiradan ansiosta Suomi voi lisätä junaliikenteen houkuttelevuutta sekä vähentää päästöjä ja parantaa koko liikennejärjestelmän kestävyyttä. On myös tärkeää, että Digiradan tuoma järjestelmäuudistus toteutetaan mahdollisimman kustannustehokkaasti hyödyntäen virastojen ja erityistehtäviä hoitavien yhtiöiden olemassa olevia kyvykkyyksiä. Digirata tuo mukanaan muutoksen, jossa rautateihin liittyvät tekniset järjestelmät muodostavat kiinteän yhtenäisen kokonaisuuden, jonka jatkokehittäminen sekä elinkaaren aikainen hallinta onnistuu parhaiten käyttäjälähtöisesti. Luontevimmin tätä kehitys- ja ylläpitotehtävää voidaan toteuttaa Fintrafficissa.

27.10.2021 Helsingissä

Pertti Korhonen
toimitusjohtaja
Fintraffic